

Speaking Notes voor AD VALVAS

KARAKTERMOORD OP DE VU –

Impressies van een overlevende

Peter Nijkamp

Persoonlijke gevoelens bij de uitkomst van het onderzoek Struiksma

Het is fijn dat nu officieel en onomstotelijk is vastgesteld dat wij (d.w.z. Karima Kourtit en ik) ons onderzoek zuiver en eerlijk hebben uitgevoerd. Het is echter wel treurig dat het blijkbaar mogelijk is binnen de VU anonieme beschuldigingen te uiten en die ook nog eens publiekelijk te verspreiden. Is de VU een huis voor vendetta-gevechten of voor zuivere wetenschapsbeoefening? Ik heb moeite met de ethiek van dit huis van de wetenschap dat zich VU noemt. Wetenschap dient andere en hogere idealen na te streven. Daarom ben ik diep teleurgesteld in de VU habitus.

Gelukkig heb ik de kracht kunnen opbrengen mij niet van mijn wetenschappelijk onderzoek af te laten brengen. In plaats van negatieve energie te genereren, heb ik veel positieve energie kunnen aanwenden om mij meer dan ooit te richten op mijn publicaties. In de afgelopen moeilijke periode heb ik meer dan 120 publicaties kunnen afronden, waarvan vele in de beste toptijdschriften op mijn vakgebied. Daarnaast heb ik – samen met Karima Kourtit – gewerkt aan de oprichting van een internationale denktank op mijn vakgebied, onder de naam *Regional Science Academy*. Ik ben een doener, en daar beleef ik veel plezier aan.

Wat zijn de kernvindingen van dit onderzoek?

Uit het zorgvuldige integriteitsonderzoek van de cie. Struiksma en uit het daarop volgende besluit van de VU komen de volgende positieve punten naar voren:

- Het door ons verrichte onderzoek is zuiver en eerlijk uitgevoerd, zonder enige datafraude en datamanipulatie; wat zou trouwens het fraudemotief kunnen zijn, als in ons werk sprake is van een verkennend onderzoek, zonder de drang een ‘welgevallige’ theorie te bewijzen?
- Het VU-besluit (zie persmededeling) impliceert tevens dat er van plagiaat geen sprake is geweest (onder verwijzing naar het rapport-Zwemmer, waarin uitgesproken is dat plagiaat niet is geconstateerd); tevens wordt (nogmaals) door de VU vermeld dat in de dissertatie van Karima Kourtit geen sprake is geweest van plagiaat. Waarvan akte!

Al met al dus ‘bevrijdende’ conclusies, ook al zijn ze voor ons uiteraard geen verrassing; we wisten immers altijd al dat we geen vals spel hadden gespeeld. Er is nooit sprake geweest van schending van de wetenschappelijke integriteit (WI) door ons. De VU had beter kunnen weten, tenzij men een vooringenomen standpunt had.

Hoe kan de VU zo’n totaal ongegrond verklaarde klacht toch ontvankelijk verklaren?

Deze klacht (76 pagina’s) – aan te duiden als klacht 3 – was – zoals onmiddellijk blijkt bij lezing van de eerste pagina’s – een typische op de persoon gerichte ‘vendetta-klacht’:

- Een deel gaat over persoonlijke frustratiegevoelens van Anonymus.

- Een ander stuk gaat over ons persoonlijk optreden (bijv. dat we in conferentiepresentaties gebruik zouden maken van retoriek!), alsof dat iets met WI te maken heeft.
- Weer een ander deel gaat over kritiek op inhoud (en dat hoort absoluut niet thuis in een WI klacht).
- Nog weer een ander deel gaat over diffuse beschuldigingen van datafraude (vakgenoten hadden meteen kunnen zien dat er veel onzin in stond, zelfs tot aan het koddige toe!).

Het moet toch duidelijk zijn dat de WI procedures bij Nederlandse universiteiten zijn opgezet om misbruik in de wetenschap tegen te gaan, maar niet om jaloeziegevoelens te faciliteren. De VU heeft dat niet onderkend.

Verbijsterende zaken in klacht 3 (door de VU zelf ontvankelijk verklaard)

Lezing van klacht 3 leidt tot schokkende vindingen, omdat blijkbaar VU functionarissen mede een rol hebben gespeeld bij het initiëren, formuleren en/of indienen van de eerdere anonieme klachten 1 en 2. Zie hiervoor in het bijzonder resp. p. 65 en p. 9 in klacht 3 van Anonymus.

Het is wrang te constateren dat deze functionarissen, die een zekere onafhankelijkheid dienen te hebben in de procesgang van een WI klacht, nauwe banden hadden met Anonymus en/of zelf mede deze klacht hebben uitgelokt of ondersteund. Dat leidt tot een bevooroordeelde procedure die bedoeld is te ontsporen en waarbij van een 'fair trial' geen sprake meer is. Dat deze ongepaste communicatie tussen VU functionarissen en Anonymus – verwoord in klacht 3 – door de VU niet gesignaleerd is, acht ik onbegrijpelijk, ja zelfs onethisch.

Het valt overigens wel te begrijpen dat Anonymus door deze onzuivere procesgang gefrustreerd is geraakt en daarom uit woede een nieuwe klacht, i.c. klacht 3, heeft gefabriceerd. Dat hij/zij daarbij volledig in de fout is gegaan door deze klacht – in strijd met het vertrouwelijkheidsbeginsel – op het internet te zetten, bewijst eens te meer zijn/haar kwade trouw. Desalniettemin ging de VU door met dit alles serieus te nemen. De kwade trouw van Anonymus prevaleerde blijkbaar boven de goede trouw van integere onderzoekers. Het zou de VU sieren indien ze eindelijk eens Anonymus zou doen opsporen, want daar ligt de wortel van het kwaad.

Waar ging het fout?

Zoals uit verschillende onafhankelijke onderzoeken valt af te leiden, is de VU procedureel volledig in de fout gegaan, in het bijzonder bij de volgende zaken:

1. Het begon met het ontvankelijk verklaren van de eerste anonieme klacht, die geen 'echte' WI klacht was, omdat deze meer ging over inhoud van publicaties en niet in eerste instantie over (zelf-)plagiaat. Dit laatste is er door de ombudsman van de VU zelf later in gesmokkeld, zoals uit de correspondentie blijkt.
2. De VU plaatste vervolgens de naam van de promovenda op het internet, hetgeen in strijd is met de vertrouwelijkheids-eisen horend bij een WI procedure. Daardoor kwam uiteraard een mediahype op gang en werd een jonge onderzoekster geslachtofferd zonder vorm van proces.

De combinatie van 1 en 2 leidde tot een escalatie veroorzaakt door de VU zelf. Van een eerlijke procesgang in een beschermde omgeving kwam zodoende niets terecht.

3. Uit het – helaas en ten onrechte door de VU geheim gehouden – rapport Drenth-1 blijkt dat er eigenlijk niets aan de hand was. Er worden in wezen slechts 2 kritische kanttekeningen gemaakt:
- In een verslag van een workshop blijken deelnemers enige eigen zinnen van zichzelf of van anderen te hebben gebruikt, zonder dat dit voor de auteurs van dit verslag (Kourtit en Nijkamp) duidelijk was of aan hen gemeld was. Aangezien de bron (nl. de deelnemers van de workshop) wèl vermeld was, kan hier – ondanks een (overigens beperkte) tekstoverlap – onmogelijk van plagiaat worden gesproken. Hoogstens is hier sprake van een niet-verwijtbare onzorgvuldigheid in de verslagfase ('bedrijfsongeval').
  - In de inleiding en de conclusie van de oorspronkelijke dissertatie van Kourtit worden enige – zeer algemene – zinnen gebruikt die afkomstig waren uit een eerdere gemeenschappelijke publicatie van Nijkamp en Kourtit. Deze zinnen waren met toestemming van haar promotor opgenomen. En deze obligate zinnen bleken ook voor te komen in een vroegere publicatie van Nijkamp (al dan niet met een andere co-auteur). De cie. Drenth-1 stelde de som van deze zelf-citaties ('keten-citaties') gelijk aan plagiaat. Deze merkwaardige regel is echter nergens te vinden en is aan het brein van Drenth zelf ontsproten. De geldigheid ervan kan niet worden gestaafd op grond van bestaande regels, zeker niet omdat de kwestie van 'zelf-plagiaat' zeer problematisch is en – conform het rapport-Zwemmer – geen casus van WI schending oplevert.

Probleem is dat Drenth later in de krant persoonlijk afstand nam van de – op zich correcte – perssamenvatting van de VU over zijn eigen rapport, waarin stond dat zelfplagiaat een casus van plagiaat kon opleveren. Daardoor ontstond een nieuwe hype, want niemand kon dit verifiëren; immers, de VU hield dit geheime rapport achter slot en grendel. Daardoor werden wij als auteurs echter dubbel verdacht, omdat er wellicht zeer ernstige zaken over ons in dit geheime rapport stonden. Welnu, de VU hield dit rapport geheim, wellicht omdat het als ondeugdelijk zou worden aangeduid in een openbaar debat. Het is nu tijd dit rapport publiek te maken. Ter wille van transparantie en bescherming van de auteurs geef ik hiermee het rapport via Ad Valvas aan de openbaarheid prijs: lees en oordeel!

Een kritiek op het Rapport Drenth-1

Het rapport Drenth-1 is zeer kort (5 pagina's), waarvan bijna de helft uit algemene of inleidende opmerkingen bestaat. Dus het 'echte' rapport Drenth-1 is minder dan 3 pagina's lang. In het commissie-oordeel wordt voornamelijk aandacht besteed aan 2 zaken, die ik hier kort wil noemen, telkens gevolgd door mijn eigen oordeel daarover. En passant merk ik hier nog wel op dat de cie. Drenth op eigen gezag – zonder enig formeel besluit van het bevoegd gezag – de klacht die over één hoofdstuk ging, uitbreidde tot de gehele dissertatie van Kourtit.

1. Verslag van een KNAW workshop over migratie

In dit verslag van een workshop over migratie, later opgenomen in een artikel van Kourtit en Nijkamp, komen enige beknopte passages voor die (vrijwel) letterlijk in eerdere publicaties van beide auteurs zijn te vinden, maar ook in die van anderen, terwijl verwijzing naar de oorspronkelijke auteurs en/of de oorspronkelijke publicaties ontbreekt. Dit valt als volgt te

verklaren. Bij de interactieve brainstorming tijdens deze workshop hebben externe respondenten en rapporteurs blijkbaar af en toe vrijelijk geput uit eigen of andere bronnen (zonder adequate vermelding) en hebben die passages als eigen werk ingeleverd. Daardoor zijn in een aantal gevallen zinnen binnengeslopen die door anderen eerder waren gepubliceerd. De commissie spreekt hierover als oordeel uit: “waar er sprake is van het gebruiken van teksten van derden is er volgens de commissie sprake van plagiaat .....”.

Deze conclusie is door Nijkamp en Kourtit bestreden: (1) de gewraakte zinnen zijn door anderen ingebracht, terwijl het in diverse gevallen gaat om citaties van Nijkamp zelf (zoals bekend, levert ‘zelf-plagiaat’ geen casus van wetenschappelijke integriteit op); (2) het valt de twee auteurs niet te verwijten dat de inbreng van anderen in een discussie-bijeenkomst niet geheel origineel is, zeker niet omdat vóór publicatie de concept-teksten ook nog eens aan alle deelnemers ter verificatie zijn toegestuurd; (3) er is wel degelijk in deze publicatie vermeld dat de gepresenteerde resultaten (die overigens geenszins ‘schokkend’ waren) het resultaat waren van een interactieve workshop, zodat er van ‘het pronken met andermans veren’ geen sprake kon zijn. De kwalificatie ‘plagiaat’ is naar mijn besliste overtuiging derhalve totaal misplaatst. De commissie Drenth-1 erkent dit zelf eigenlijk ook, gezien haar opmerking: “Daarbij gaat de commissie ervan uit, dat dit niet het gevolg is van opzet, maar dat een en ander is terug te voeren tot een gehanteerde werkwijze tijdens en na de workshop”. Er is geen enkele regel in Nederland die zegt dat hier om die reden sprake is van ‘plagiaat’.

2. Ketencitatie

In het vervolg van het rapport van de commissie Drenth-1 wordt relatief veel aandacht besteed aan de volgende vraag: “..... hoe om te gaan met teksten in publicaties die door meer dan één auteur zijn geschreven”. En in het bijzonder: “Mag/kan bronvermelding inzake een publicatie van A en B in een vervolgpublishatie van A achterwege blijven?”. In dit concrete geval zijn in de oorspronkelijke dissertatie van Kourtit enige passages te vinden die voorkomen in een eerdere gemeenschappelijke publicatie van Nijkamp en Kourtit, in het bijzonder in een scoping document voor een zgn. Joint Programming Initiative. Opgemerkt dient te worden dat aan het begin van haar dissertatie expliciet naar dit document verwezen is als een inspiratiebron voor haar werk. Met andere woorden, Kourtit heeft enige malen teksten hergebruikt die ze eerder samen met Nijkamp had geschreven. De commissie zegt hierover: “Omdat bedoelde teksten zijn opgenomen in het proefschrift zonder vermelding van de oorspronkelijke auteurs constateert de commissie dat er in deze gevallen sprake is van plagiaat als gevolg van een veel te ruime interpretatie van het begrip ‘zelfcitatie’”.

Het is tot op de dag van vandaag onbegrijpelijk hoe een commissie tot een oordeel kan komen dat een keten van ‘zelfcitaties’ (vaak slechts enige zinnen), conform de geldende regels, per definitie een geval van plagiaat oplevert. Deze kronkel-redenering is des te merkwaardiger, omdat ‘zelf-plagiaat’ geen schending van wetenschappelijke integriteit is. Hoe kan dan de som van ‘zelf-plagiaat’ ineens plagiaat opleveren?

Helaas is deze ongerijmde conclusie van de commissie Drenth-1 door het CvB van de VU overgenomen en ook letterlijk in een persbericht verwoord. Met als gevolg dat in de media – volkomen ten onrechte – werd gesproken over ‘plagiaat’, terwijl niemand dit kon controleren. Doordat de VU het commissierapport achter slot en grendel hield, konden de auteurs zich tegen deze vileine aantijging ook niet meer verweren. Zo werden zij een willoos slachtoffer van een mediahype

De verwarring hierover werd nog groter toen Drenth vlak daarna in een bijdrage in de NRC aankondigde dat hij afstand nam van het persbericht van de VU! Drenth meldde toen ineens dat ‘zelfplagiaat’ niet bestaat. Maar hoe kan dan een keten van onbestaand ‘zelf-plagiaat’ ineens plagiaat opleveren? Echter, vergelijking van de tekst in het rapport Drenth-1 met die in het persbericht van de VU brengt aan het licht dat de VU wel degelijk een correcte weergave van het commissierapport heeft gegeven.

De conclusie moet dus luiden dat Drenth na publicatie van mening is veranderd over de inhoud of implicatie van zijn eigen advies. Daarmee heeft hij zichzelf ongeloofwaardig gemaakt en betrokkenen grote naamsbeschadiging berokkend. Overigens is het ongepast dat de voorzitter van een WI onderzoek zich mengt in het publieke debat over zijn eigen onderzoeksvindingen.

3. Conclusie

De eindconclusie over de twee belangrijkste zaken uit het rapport Drenth-1 is overduidelijk: er is helemaal geen sprake geweest van schending van wetenschappelijke integriteit. De commissie Drenth-1 heeft eerst zelf nieuwe regels verzonnen en die ook nog eens zelf toegepast op een casus waarbij van wetenschappelijk wangedrag in de verste verte geen sprake was. De vervolgonderzoeken hebben uitgewezen dat betrokkenen volstrekt integer hebben gehandeld en ten onrechte als 'sjoemelaars' zijn weggezet. De eigen vinding van de cie. Drenth: "deze vorm van zelfcitatie stelt de Commissie gelijk met plagiaat" treft geen enkel doel. De verwarring is vooral veroorzaakt door de geheimzinnige aanpak van de VU. Het CvB had immers een geanonimiseerde versie van het rapport Drenth-1 en het daarop gebaseerde besluit – conform landelijke afspraken – op de VSNU website moeten zetten. Door dit na te laten, is de achterdocht van de media ontstaan en is met name onnoemlijke schade berokkend aan een veelbelovende jonge onderzoekster. De VU heeft niet het recht toegewijd personeel op deze wijze monddood te maken. Ter wille van eerherstel aan ons en ter verdediging van onze wetenschappelijke integriteit neem ik de vrijheid het rapport Drenth-1 met Ad Valvas te delen, nu de VU zelf in gebreke is gebleven.

Waarom geen beroep door beklagden tegen het rapport Drenth-1 bij het LOWI?

Met de kennis van nu was het verstandig geweest bij het LOWI in beroep te gaan. De redenen destijds om dit niet te doen waren de volgende:

- De (vooringenomen) ombudsman van de VU heeft ons – in tegenstelling tot de WI reglementen – niet gewezen op onze rechten; we verkeerden toen in de (naïeve) veronderstelling dat het allemaal wel zou meevallen en dat het VU bestuur de ongerijmdheid van het rapport Drenth-1 zou inzien.
- De positieve uitspraak van het CvB over Drenth-1 was dat Karima Kourtit toch zou mogen promoveren (als er werkelijk sprake was geweest van 'echt' plagiaat, dan had dat zeker niet gekund!); waarom zou je in beroep gaan tegen het positieve besluit dat je zou mogen promoveren?
- De rector heeft Karima Kourtit toegezegd dat in de VU persmededeling het woord 'plagiaat' niet zou worden gebruikt en dat ze 'met opgeheven hoofd' door de VU kon lopen. Toen echter de 6 weken beroepstermijn voorbij was, verscheen het woord 'plagiaat' ineens wèl in het VU persbericht. Maar toen was het te laat bij het LOWI in beroep te gaan. Is hier geen sprake van een perfide houding van de rector?

Het is diep tragisch dat een veel belovende jonge onderzoekster die als AIO al meer had gepubliceerd dan menig pas benoemde hoogleraar zo schandelijk is behandeld. Ik kom op voor haar goede naam. Gelukkig heeft ze nu een prachtige baan in Zweden, maar waar is de arbeidsethiek op de VU?

Wat is nu door de VU bereikt na alle anonieme klachten en klachtenprocedures?

Hier volgt een verslag van alle zaken waarbij de VU de zaak niet op orde had:

- *Rapport Drenth-1*: de beschuldiging van WI zal – in het licht van het bovenstaande – heroverwogen dienen te worden, omdat – ook op basis van latere richting-gevende oordelen en uitspraken van het LOWI – hier geen sprake is geweest van WI schending.
- *LOWI oordeel over rapport Drenth-2*: er was geen sprake van WI schending en Drenth heeft zich met zelf verzonnen regels vergaloppeerd.
- *LOWI oordeel over rapport Zwemmer*: dit oordeel is thans bekend, maar wacht nog op een herzieningsbesluit door het VU Bestuur. In elk geval is hier geen sprake van WI schending, en het is uiterst onwaarschijnlijk dat het eerdere negatieve VU standpunt over zelfplagiaat door het LOWI zal worden bevestigd.
- *Rapport cie. Struiksma*: dit onderzoek heeft geconcludeerd dat in de fraudeklacht geen enkel onderdeel van de klacht gegrond is, zodat er in feite sprake is geweest van valse beschuldigingen.
- *Commissie voor de Rechten van de Mens*: dit orgaan heeft uitgesproken dat bij de klachtenprocedure de VU zich niet gekweten heeft van goed werkgeverschap jegens Karima Kourtit, en dat de VU zich schuldig heeft gemaakt aan ‘verboden onderscheid’ op etnisch-cultureel-religieuze gronden.
- *Tenslotte*: de *VU ombudsman personeel* heeft uitgesproken dat de decaan onzorgvuldig heeft gehandeld door onrechtmatig 250 dissertatie-exemplaren van Karima Kourtit te laten vernietigen en heeft aan de decaan verzocht daarvoor excuses aan te bieden.

Het is onthutsend te zien hoe de VU in alles geblunderd heeft. De vraag is aan het eind: wat heeft de VU uiteindelijk bereikt? Naast grote eigen imagoschade voor de VU als geheel – en in het bijzonder voor de VU leiding –, heeft ze wetenschappers in grote onzekerheid laten zitten en twijfel gezaaid over hun integriteit. De uitdrukking ‘karaktermoord’ is hier zeker op zijn plaats. Zoiets kan iedereen overkomen op basis van zelf verzonnen WI criteria en onzuivere en anonieme klachtenprocedures. De VU leiding hoort te weten dat wetenschap kan niet floreren in een sfeer van wantrouwen en anonieme verdachtmakingen. De VU leiding is niet bij machte geweest dit proces professioneel te managen en de regels uit de VU Gedragscode fatsoenlijk toe te passen. De VU kan zichzelf blijkbaar niet uit het moeras trekken. Het is m.i. nu een taak van de Raad van Toezicht – of eventueel de Inspectie Hoger Onderwijs – het VU-schip dat in de modder is blijven steken weer vlot te trekken. De leiding – van hoog tot laag – heeft jammerlijk gefaald.

What next?

Besturen is niet eenvoudig. Dat weet ik uit eigen ervaring maar al te goed. Vertrouwen en rechtvaardigheid horen het kompas voor eerlijk bestuur te vormen. Maar pedante betweterigheid is de slechtste leermeester. Is het nu echt zo moeilijk voor VU bestuurders te erkennen dat er fouten zijn gemaakt? Fouten maken is geen schande, fouten niet erkennen wèl. Dat betekent dat er alleen maar verliezers overblijven. De huidige opstelling van VU bestuurders houdt een risico in voor de hele VU, omdat beunhazen vrij spel hebben anderen uit te schakelen. Dat is het toch niet waard? Ik roep de VU leiding op ruiterlijk te erkennen dat onze integriteit, mede door foute VU procedures, ten onrechte in diskrediet is gebracht.